

Pojmografija ali geografija

Letos mineva dvajset let, odkar se je slovenska šola odločila za ciljne učne načrte in z njimi nadomestila vsebinsko-pojmovne. V učnem načrtu ne piše več »erozija«, ampak »dijaki na fotografiji prepoznajo tipe erozije«. Tak zapis dijaka usmerja v dejavnost, učitelju pa namigne, da je dovolj, če dijak opiše proces, ni pa nujno, da ga poimenuje s pridevniki »bočna, talna, retrogradna ...«, ki jih je v Geografskem terminološkem slovarju (GTS) kar 22.

Vendar so učni načrti iz leta 1998 ohranili stolpec, v katerem so bili zapisani pojmi in krajevna imena – torej še povsem vsebinsko-pojmovni pristop. In namesto da bi učitelji ta stolpec samo ošvrknili s pogledom in se osredotočili na cilje, smo učni načrt brali kot revež, ki s tanko denarnico v gostilni jedilni list bere po arabsko: od cene proti kulinaričnemu cilju. Ko so pred desetimi leti posodobljeni učni načrti ukinili pojmovni stolpec, smo bili nekateri učitelji ogorčeni, ker smo izgubo občutili kot spodmikanje sistematičnih temeljev, na katerih smo zidali geografsko zgodbo. Mogoče nas je tudi zaskrbelo ocenjevanje, saj je najlažje ocenjevati definiranje, razlaganje in pojasnjevanje pojmov ter na zemljevidu kazanje geografskih imen.

A geografija je znanost. Brez terminov je ni. Termin je nosilec natančnega sporočanja. Zato imamo učitelji občutek, da so nas sestavljavci učnih načrtov prevarali, ker so nam vrgli v dlani razbeljeni kostanj brezterminološkega učnega načrta. Stojimo pred strokovnim izzivom: katere pojme in koliko pojmov. Ali jih morajo učenci usvojiti in utrditi na občutenjski, prepoznavni, sobesedilni, medpredmetni, poljudni, strokovni ali definicijski ravni? Za slednje Angleži uporabljajo izraz »concept«. Učitelj je pri odločitvi samostojen, vendar sam in osamljen ter negotov. Osnovnošolski UN mu daje svobodo: lahko se strokovnim izrazom izogne, lahko strogo in strahospoštvalno vse poimenuje geografsko. Cilj »učenec pozna in pravilno uporabi geografsko terminologijo« je v UN zapisan pitjijsko. Učitelj se mora odločiti sam, pri tem pa se nasloniti na zdravo pamet, predznanje učencev, kulturno okolje, medpredmetno povezovanje (če se bodo npr. pri DDE pogovarjali o eroziji morale)

in zavedanje, da ima jezik svoje zakonitosti, ki niso vedno v skladu z logiko geografske znanosti.

Poleg tega je treba upoštevati, da tudi geografija in geografi nismo vedno pomensko dosledni. *Vpadni kot* definiramo nasprotno fizikalni pravilnosti; zamenjujemo *pritisk* in *tlak*, *prst* in *tla*, *agrume* in *južno sadje*, *Balkan* in *Balkanski polotok*, *tropski deževni gozd* in *džunglo* ... Včasih omenjamo *rastje*, drugič *rastlinstvo*, tretjič *vegetacijo*. Učence begamo z *rotacijo* in *revolucijo*, čeprav pri zgodovini revolucija pomeni nekaj drugega kot vsakoletno vračanje v izhodiščni položaj. In mimogrede: Zemlja sploh ne kroži okoli Sonca, ampak elipsira. Marsikateri učenec vpraša, ali *subtropsko* pomeni *obtropsko* in je nekaj *predalpsko* takrat, ko gremo na Triglav, in *obalpsko*, ko gremo s Triglava. Rado se zalomi pri tipih, vrstah, podnebjih in toplotnih pasovih; dijaki pa zaznajo, da poimenovanje ni logično, ker ob *zmerno toplem pasu* ni tudi *zmerno mrzlega* in *zmerno vročega*.

Tudi definicijsko enoznačna *stepa* v GTS zasije v najmanj sedmih niansah in še več zapisih. Še več težav pa je s pisanjem tujih zemljepisnih imen. Leta 2001 se je zdelo, da je KSZI postavil piko na i, potem pa so množica digitalnih zemljevidov in poskusi držav, da svoja zemljepisna imena angležijo, vse postavili na glavo. Meril za rabo tujih zemljepisnih imen ne postavljajo več slovenščina, geodezija in geografija, ampak pogostost javne oziroma spletne rabe.

Zato je včasih, ko učitelja zjezi ponavljajoča se poimenovalna napaka, najbolje globoko vdihniti in raje preveriti, ali učenec/dijak razume geografski proces, ki se skriva za pojmom – ne definicije. Že pred tridesetimi leti je profesor Radinja na zborovanju nagajivo navrgel: »Sicer je pa geografija znanost o površju in ni narobe, če smo kdaj tudi površni!«

Mogoče pa sploh ni daleč dan, ko bomo vzhodnoevropsko državo imenovali Jukrejin, našo prestolnico pa, zaradi prepoznavnosti v svetu, Lyoublyana. Da ne bi prehitevali časa, je pa vseeno dobro učence in dijake usmeriti, naj pogledajo <https://giam.zrc-sazu.si/sl/publikacije/geografski-terminoloski-slovar#v> in http://www.gu.gov.si/si/delovnapodrocja_gu/projekti_gu/komisija_za_standardizacijo_zemljepisnih_imen/.